

Pregledni rad

UDK 341.211:327(569.1)

DOI 10.7251/SVA2016077

COBISS.RS-ID 6167832

SIRIJA NA RASKRŠĆU INTERESA CENTARA MOĆI

Mr Jovana Špirić¹

Fakultet za političke nauke, Nezavisni univerzitet Banja Luka

Apstrakt: Odavno je postalo jasno da ključ ekonomskog uspjeha, a samim tim i političke dominacije, leži u kontroli energetskeg resursa ovog vijeka: gasa (plina)! Ratovi prošlog stoljeća su se vodili zbog nafte, ali nova era, označila je početak rata za plin i njegova tržišta.

Upoređivanjem informacija u vezi sa ratom u Siriji, emitovanih putem masovnih medija, posebno novinskih članaka renomiranih novinskih kuća, naučnih članaka objavljenih na internet stranicama pojedinih istraživačkih instituta, cilj autora je bio izaći iz krajnosti i prikazati objektivne činjenice daleko od blještavih propagandnih naslova bilo zapadnih, bilo istočnih medija, te centara za informisanje plaćenih dolarom ili rubljom i pokušati ukazati na objektivnu stvarnost.

Ključne riječi: *Sirija, geopolitika, gas (plin), tržište, kontrola, dominacija*

UVOD

Tokom 1992. godine održan je Svjetski samit u Rio De Ženeiru na temu posljedica globalnog zagrijavanja. Važan ishod ovog samita, bilo je potpisivanje Konvencije o klimatskim promjenama, koja je na kraju kasnije dovela do potpisivanja Kjoto² protokola i Pariskog sporazuma. Ubrzo, 15 decembra 1993. godine, Evropska zajednica je ratifikovala Okvirnu konvenciju o klimatskim promjenama, koja je stupila na snagu 21. marta 1994. godine. Kjoto protokolom utvrđena je potreba smanjenja emitovanja gasova s ciljem sprečavanja povećanja globalnog zagrijavanja zemlje. Kjoto protokol je usvojen u Kiotu, u Japanu, 11. decembra 1997. godine, a na snagu je stupio 16. februara 2005. godine. Po Kjoto protokolu od 29. aprila 1998. g., gas (plin), postao je mnogo važnija roba od nafte.

Sirijsko pitanje, u stvari, zauzelo je posebno mjesto geopolitičkim položajem na raskrsnici puteva energetskeg izvora. Prema profesoru Mičel Orenštajnu iz Davis centra za ruske i evroazijske studije na Harvardskom univerzitetu, većina zaraćenih strana u sirijskom ratu su zemlje koje izvoze gas i imaju interes u jednom od dva suprotstavljena plinovodska projekta, koji nastoje proći kroz sirijsku teritoriju, kako bi isporučivali bilo katarski, bilo iranski plin u Evropu.

---

¹ e-mail: spiric.jovana@gmail.com, magistar politikologije

² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3A128060>

UNUTRAŠNJE PRILIKE U ZEMLJI I REGIONU BLISKOG ISTOKA

Sirijski režim je 1990. godine shvatio indikacije raspada SSSR-a, tako da je u januaru 1991. učestvovao u drugom Golfskom ratu pod zastavom međunarodne koalicije predvođene SAD-om, s ciljem zaustavljanja Sadama Huseina nakon okupacije Kuvajta. Nedugo potom, uslijedilo je deset godina hladnih odnosa između sirijskog režima i Bijele kuće, sve dok Bijelu kuću nije zaposjeo Bil Klinton, koje je obavezao sirijski režim na mirovne pregovore sa Izraelom, pod ličnim pokroviteljstvom.

Poslije smrti Hafiza Al Asada 2000-te godine, za Siriju i sirijski narod otpočeo je novi period pod vladavinom njegovog sina Bašara Al Asada. Iako je Bašar došao na vlast naslijednim putem, Sirijci su bili optimistični u pogledu mladog, obrazovanog nasljednika, očekujući određene slobode za organizacije civilnog društva, koje su se počele osnivati dvije godine nakon njegovog preuzimanja vlasti.

Pored političkih sloboda, Sirijci su se nadali i očekivali da će Bašar naporno raditi na kreiranju radnih mjesta hiljadama nezaposlenih Sirijaca, kroz mogućnost stranih investicija u njihovoj zemlji.

Nedugo potom, politički režim morao se suočiti sa izazovima nakon kraćeg razdoblja. Prvi izazov je naišao već nakon tri godine, upravo u 2003. godini, nakon rata protiv Iraka i pada iračkog režima. U medijima sirijski režim je podupirao Irak protiv velikih sila, u svijetu predstavljenih kao međunarodni savez koji predvodi SAD, ali u skrivenoj pozadini, sirijski režim, uz saradnju i visoku koordinaciju sa Iranom, saradivao je i sa SAD-om u cilju obaranja iračkog režima, a za ispunjenje iranskog sna, novog perzijskog carstva, sna koji se temelji na vjerskim korijenima (siitskim korijenima) kako bi se postigao politički i ekonomski dobitak.

Godine 2003. nakon pada Sadama Huseina, sirijski režim je osjetio opasnost koja stiže i na njegova vrata, te da bi on mogao biti sljedeći. Budući da su izbačeni iz igre na Bliskom istoku, Sirijci su odlučili da se vrate u igru kako bi postigli više političke dobiti, te su iz tih razloga zažmirili na prolaz džihadista prema Iraku u borbi protiv američke okupacije Iraka. Takođe, sirijski režim je podupro i logistički potpomogao džihadiste da idu i da se bore u Iraku, iskorištavajući neke religijske čelnike koji su se našli u orbiti sirijske obavještajne službe, kao što je Mahmud Gul Agasi, poznat kao „šek obavještajac“ (intelligence Sheikh)³.

Drugi izazov predstavljalo je ubistvo libanskog premijera Rafika Al Haririja⁴, poznatog iz 1989. godine, nakon potpisivanja Al-Taef⁵ (grad u

---

³ <https://kyleorton1991.wordpress.com/2014/03/24/assessing-evidence-collusion-assad-isis-qaeda/>

⁴ <http://english.aawsat.com/2006/01/article55268299/interview-with-former-syrian-vice-president-abdul-halim-khaddam>

⁵ https://www.un.int/lebanon/sites/www.un.int/files/Lebanon/the_taif_agreement_english_version_.pdf

Saudijskoj Arabiji) ugovora na kraju libanskog građanskog rata, otkada sirijski režim značajno utiče na situaciju u Libanu.

U 2004. godini Rafik Al Hariri je, nakon mnogo godina teškog rada, uspio progurati inicijativu vijeću UN-a, za donošenje rezoluciju protiv sirijskih snaga u Libanu. Rezolucija 1559⁶ usvojena je 2. septembra 2004. godine, te je tom prilikom Liban pozvan na uspostavljanje suvereniteta nad svim dijelovima svoje zemlje čime je poslat poziv „stranim silama“ (Izraelu i Siriji) da se povuku iz Libana i prestanu sa uplitanjem u unutrašnju politiku ove zemlje. Rezolucija je također pozvala na raspuštanje i povlačenje cjelokupne libanske i nelibanske milicije i zatražena podrška za „slobodne i fer izbore“. Ova rezolucija bila je smokvin list koji je pao na odnos između sirijskog režima i Rafika Al Haririja. On je i posljednji gurnut nokat u njegov lijes od strane sirijskog režima, jer je godinu dana kasnije, Rafik Hariri ubijen.

Zbog mnogo sukoba između Rafika Haririja i sirijskog režima, sirijski režim označen je sumnjivim⁷. Problem je počeo, kao što je već spomenuto, nakon rezolucije 1559, kada je sirijska vlast podržala Emila Lahuda za libanskog predsjednika nakon njegova dva mandata, što je bilo protivustavno, mimo dnevnih uplitanja sirijskog režima u život u Libanu.

Dvije godine u periodu od 2005. - 2007. godine, sirijski režim trpio je međunarodnu izolaciju nakon ubojstva Rafika Al Haririja, posebno pritiscima bivšeg francuskog predsjednika Žaka Širaka, koji je bio jedan od najvažnijih, bliskih saradnika premijera Haririja. Žak Širak je upozorio Haririja da postoji zavjera protiv njega i da on mora uzeti takve prijetnje u obzir i slijediti najviše sigurnosne procedure. Francuska je upozorila i sirijski režim o posljedicama poduzimanja bilo kakve akcije protiv premijera Haririja.

Haririevo ubistvo bilo je u interesu Irana i Hezbolaha. Rafik Al Hariri bio je najmoćniji čovjek u Libanu, koji se mogao usprotiviti Hezbolahu, koji je počeo dominirati Libanom, prijeteći silom mimo državnih organa, pa je Hariri predstavljao najveću opasnost po iranski san, o tome kako će upravljati Libanom preko Hezbolaha.

Nakon ovog ubistva, rezolucijom UN 1559. sirijske snage bile su primorane da napuste Liban nakon 29 godina otkako je sirijska vojska intervenisala u Libanu, za vrijeme libanskog građanskog rata. Iako je rat završio 1989. godine, nakon al Taef sporazuma, sirijske snage ostale su u Libanu još narednih 16 godina.

Rat protiv Sirije nije rat za kontrolu sirijske proizvodnje plina, to je rat za kontrolu plinovoda koji će prolaziti kroz Siriju i kome će ti cjevovodi pripasti, to je u stvari rat zbog geopolitičkog položaja. Katar je 2007. godine sirijskom režimu predstavio projekat plinovoda koji bi iz Katara išao do Sredozemnog mora i prolazio kroz Saudijsku Arabiju i Jordan. Međutim, sirijski predsjednik je pod pritiskom Irana odbio ovaj projekat, iako je odnos između katarskog i sirijskog režima u to vrijeme bio dobar.

---

⁶ <http://www.prospectsforpeace.com/Resources/UN/UNSCR1559.pdf>

⁷ http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4570652.stm

Tokom 2007. godine Žak Širak napušta poziciju predsjednika Francuske, jer Nikolas Sarkozy pobjeđuje na izborima. To sirijskom predsjedniku Bašaru dozvoljava predah, budući da novi francuski predsjednik želi poboljšati odnose sa Sirijom. Godinu dana kasnije Barak Obama ulazi u Bijelu kuću, što stvara nove težnje i nadu u dobre odnose Sirije sa Amerikom. Ako na sve to dodamo jaku vezu koju sirijski režim već imaju s Iranom, te odnose sa Turskom i Katarom koji naglo cvjetaju, iz toga proizilazi oporavak sirijskog režima i započinjanje nove faze regionalnih i međunarodnih odnosa.

Početak 2008. godine sirijski režim pokreće kampanju promocije velikog projekta na Bliskom istoku i istočnoj Evropi, koji se zove „Projekat pet mora“⁸ (Kaspijsko more, Sredozemno more, Crveno more, Crno more, Arapski (Perzijski) zaliv). Projekat je u isto vrijeme bio politički, ekonomski i energetski, a osnovu ovog projekta čine plinski cjevovodi. Sirija je žila kucavica, na tlu između tih mora i prostor preko kojeg bi se prostirali takvi cjevovodi.

RAT ZBOG GASOVODNIH CIJEVI

Iran je donio odluku o transportu gasa kroz Irak i Siriju na bazi potpisanih nekoliko ugovora u julu 2011. godine⁹. Ovim ugovorima Sirija je postala centar skladištenja, kao i proizvodnje i distribucije gasa, zajedno sa gasnim rezervama Libana. Ovaj energetski prostor ima strateški značaj jer se prostire od Irana do Iraka i od Sirije do Libana, čime dobija geopolitički značaj.

Francuskoj je dugi niz godina bilo zabranjeno da se miješa u unutrašnje stvari Sirije. Sada se pokazalo do kojeg stepena je bitka oko Sirije i Libana bila važna za Francusku¹⁰, koja prostor istočnog Mediterana još uvijek želi vratiti pod svoj uticaj i smatra ga svojim istorijskim interesom i nasleđem. Francuska otvoreno želi da ima odlučujuće pravo glasa u svijetu gasa, kojom je stekla zdravstveno osiguranje u Libiji, a želi zadobiti životno osiguranje u Siriji i Libanu.

Moskva je predstavila dva projekta, sjeverni i južni tok, u pokušaju da konkuriše američkom Nabuko projektu, koji je imao za cilj imao prisvajanje plina iz Crnog mora, kao i plina iz Azarbejdžana. To je, dakle, strateška trka između dva projekta kojima bi se ostvarivala kontrola nad Evropom i resursima plina.

Sirijsko ministarstvo za naftu 2011. godine objavilo je otkriće plinske bušotine na području Karah u središnjem dijelu Sirije u blizini Homsa¹¹. Ova bušotina ima kapacitet proizvodnje 400.000 kubičnih metara dnevno (146 miliona kubnih metara godišnje), a prema informacijama objavljenim od strane američke Administracije za informisanje u oblasti energetike 24.

⁸ <http://www.newnations.com/archive/2011/January/sy.html>

⁹ <http://www.globalresearch.ca/the-secret-stupid-saudi-us-deal-on-syria/5410130>

¹⁰ <http://www.theamericanconservative.com/articles/nato-vs-syria/>

¹¹ Isto

juna 2015. godine, dokazane rezerve prirodnog gasa u Siriji 2015. godine, iznosile su 8.500 milijardi kubnih stopa¹².

Sirija možda nije glavni proizvođač plina u svijetu niti na Bliskom istoku, ali ovisno o ishodu sirijskog ustanka, može uobličiti buduću regionalnu energetska kartu. Zemljama koje su u potrazi za tržištima za svoj plin i zemljama koje žele pristup Evropi, geografski položaj ove zemlje nudi pristup Sredozemnom moru, bez potrebe da idu preko Turske (Irana).

Američki Nabuko projekat sa centrima u srednjoj Aziji, Crnom moru i njegovoj okolini je product američke administracije.

Skladišna mjesta se nalaze u Turskoj, dok njegova putanja počinje u Bugarskoj, prolazeći kroz Rumuniju, Mađarsku, Češku, Hrvatsku, Sloveniju i Italiju. Planiran je bio i prolazak cijevi kroz Grčku, ali se od te ideje odustalo, za dobrobit Turske.

Karta Nabuko projekta IZVOR:

https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Nabucco_Gas_Pipeline-de.svg

Ruski projekti; sjeverni i južni tok

a) Sjeverni tok: počinje u Rusiji i ide direktno za Njemačku, te od Vajnberga do Sansneca preko Baltičkog mora, nedodirujući Bjelorusiju. Ova činjenica je najviše pomogla ublažiti američki pritisak u toj zemlji.

b) Južni tok: počinje u Rusiji i prolazi kroz Crno more i Bugarsku, onda nastavlja za Grčku, pa prema južnoj Italiji, Mađarskoj i Austriji.

Nabuko projekat je zamišljen kao konkurencija dva ruska projekta, ali usljed tehničkih problema, ovaj projekat je odložen do 2017-te, iako je stajao na rasporedu za 2014-tu godinu. Ta činjenica je riješila utakmicu u korist Rusije i podstakla potragu za dopunskim regijama koje podržavaju jedan od dva slijedeća projekta.

¹² <http://www.eia.gov/cfapps/ipdbproject/iedindex3.cfm?tid=3&pid=3&aid=6&cid=SY,&syid=2011&eyid=2015&unit=TCF>

Karta Sjevernog + karta Juznog toka IZVOR:

<https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Nordstream.png>

https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:South_Stream_map.png

1) **Iranski gas**, za koji SAD insistira da bude priključen na nabukov plinovod, u smislu da prolazi paralelno sa plinovodom u Georgiji (po mogućnosti Azerbejdžanu), kako bi se spojili u jednoj zajedničkoj tački u Ezurumu u Turskoj.

2) **Gas istočnog Mediterana**: Sirije, Libana i Izraela.

Turska se već sada polako osjeća izgubljenom u ovoj borbi za gasom, pogotovo uslijed kašnjenja Nabuko projekta. U vrijeme kada Sjeverni i Južni tok isključuju Tursku iz svog projekta, jasno je da je gas istočnog Mediterana ostao izvan dometa Nabuka, a samim tim i van dometa Turske.

Nabuko je osmišljen da sprovodi plin 3.900 kilometara¹³ od Turske do Austrije i bio je dizajniran za nošenje 31 milijardi kubnih metara prirodnog plina godišnje s Bliskog istoka i kaspijske regije na tržišta u Evropi. Nato-američko-francusko požurivanje sa odlukom koja se tiče završavanja svih gorućih pitanja na području Bliskog istoka, pogotovo u Siriji i Libanu, na način koji je u harmoniji sa njihovim interesima, leži u potrebi da se zadrži mirna situacija koja bi dozvoljavala investiranje i transport gasa. Sirija je odgovorila potpisivanjem ugovora sa ciljem transporta gasa iz Irana do Sirije, prolazeći kroz Irak. Zapravo, žarište borbe je bilo upravo oko sirijskog i libanskog gasa, s ciljem pripajanja jednom od dva pomenuta projekta, Nabuko, ili gazpromovom Južnom toku.

Dakle, najveća nada Nabuko projekta leži u snabdijevanju gasom iz azerbejdžanskog Šah Deniz 2 područja¹⁴, koje bi bilo gotovo jedini izvor za projekat, koji, čini se, otpočeka stoji na klimavim nogama. To se ogleda u ubrzanom sklapanju ugovora i uspjehu Moskve u kupovini Nabukovih izvora na jednoj strani, a na drugoj u poteškoćama sa kojima se susreće u ostvarivanju geopolitičkih promjena u Iranu i na području Mediterana (Sirija i Liban). Sve ovo dolazi u trenutku kada Turska ubrzava svoj

¹³ https://en.wikipedia.org/wiki/Nabucco_pipeline

¹⁴ <http://www.voltairenet.org/article173718.html>

zahtjev za udio u Nabuko projektu, bilo kroz potpisivanje ugovora s Azerbajdžanom o kupovini 6 milijardi kubnih metara (BCM) plina u 2017-toj godini, ili u težnji da spusti šapu na Siriju i Liban, s ciljem ometanja transporta iranske nafte i plina. Takođe, Turska pokušava zauzeti značajan udio u libanskom ili sirijskom plinskom bogatstvu (ili sirijskom i libanskom zajedno). Trka ka zauzimanju pozicije u novom svjetskom poretku eskalira u osvajanju plina i drugih energetske resursa, a manifestuje se u rasponu od kratkih vojnih vježbi do strateškog postavljanja kupola protivraketskog štita.

Ono što predstavlja možda najveću prijetnju za Nabuko, je Moskvin pokušaj da kroz pregovore uspije isposlovati povoljnije ugovore o snabdijevanju gasom u korist Gazpromovog Sjevernog i Južnog toka, sprečavajući tako politički uticaj SAD-a i Evrope nad energentima u Iranu, ili Mediteranu uopšte. Štaviše, Gazprom bi mogao biti jedan od najvažnijih investitora ili operatera novih plinskih polja u Siriji i Libanu.

HAOS KREIRAN U BIJELOJ KUĆI

Kad je Barak Obama stigao u Bijelu kuću, prvi zadatak koji je pred sebe postavio, bio je: u kom stanju ostaviti Bliski istok nakon povlačenja američkih trupa iz Iraka.

Od 80-tih godina Bijela kuća svesrdno radi na planiranju kreativnog haosa. Za taj haos potrebna su sredstva, a ne postoji sredstvo koje će bolje poslužiti od upotrebe političke religije (političke islamske teorije). Izvršavanje ovog haosa trebalo je podršku, koja dolazi iz rata plinovodima.

Planirani Nabuko plinovod

Turska i Iran su, sa stanovišta američkog "Forejn ofisa", veoma važni geopolitički pioniri¹⁵.

¹⁵ Zbigniew Brezezinski (1997), *The Grand Chessboard, American Primacy And Its Geostrategic Imperatives*, New York, s. 47.

Turska stabilizuje region Crnog mora, kontrolišući prolaz od Crnog mora ka Mediteranu, balansira ruski uticaj na Kavkazu, te služi kao južno sidro za NATO. Prema tome, Amerika je trebalo iskoristi svoj uticaj u Evropi da podstakne eventualni prijem Turske u Evropsku uniju¹⁶. U isto vrijeme, američka administracija bi snažno trebala podržati turske aspiracije za izgradnju plinovoda od grada Baku u Azerbejdžanu, do grada Cejhan na turskoj obali Mediterana, koji bi predstavljao najveći sliv energetskih izvora Kaspijskog mora.

Uprkos dvosmislenom odnosu ka Azarbejdžanu, Iran jednako predstavlja podršku stabilizovanju nove političke raznovrsnosti u Centralnoj Aziji. On dominira istočnom obalom Perzijskog zaliva, te njegova samostalnost, bez obzira na trenutno neprijateljstvo prema SAD-u, predstavlja barijeru dugoročnoj prijetnji Rusije američkim interesima u regionu Perzijskog zaliva.

SREDSTVA

Sunitsko - šiitski konflikt

Poznato je da sirijski režim pripada Alvit sekti, koja je dio Šia sekte. Otud se može objasniti činjenica o savezu između sirijskih i iranskih režima, jer u toku iračko - iranskog rata, sirijski režim je podupirao Iran, iako je isti načelno zagovarao proklamovanu podršku arapskoj naciji. Ustvari, prvi prioritet bilo je pružanje podrške izgrađene na vjerskoj osnovi, počevši od islamske revolucije u Iranu 1979. godine, a zatim u ratu između Irana i Iraka, te podrške šiitskim grupama u libanskom građanskom ratu (1975 - 1989), itd ...

Skrivena saradnja između Amerikanaca, Sirijaca i Iranaca, džihadskih grupa predstavlja nezaobilaznu slijepu saradnju (zamke) zaljevskih država koje predstavljaju Saudijska Arabija, Emirati, Katar i Kuvajt, a koje služe američkim dnevno političkim interesima s ciljem sprovođenja pomenutog haosa, zajedno, ostaviće prostor Bliskog istoka u stanju permanentno kreiranog haosa godinama.

VJERSKI RAT (SUNITI - ŠIITI):

Sirijski režim ima najvažniju bazu podataka o džihadskim grupama na Bliskom istoku, te podatke o korištenju tih grupa kada je to potrebno za izvođenje haosa ove radikalne i džihadске sunitske grupe koju izdašno podržava Amerika, Iran, Sirija, Turska, Saudijska Arabija, Kuvajt, protiv šiitske milicije koju podržava Iran, a zastupa iranska revolucionarna garda, iračka šiitska stranka i sirijski režim.

Pitanje koje se nameće je, zbog čega Iran i Sirija podržavaju grupe s kojima se bore?

Odgovor slijedi iz dobiti koja proizilazi iz ovih odnosa.

ISIL je prijatelj pobjednika, a grupe poput ISIL-a služe svima na sljedeći način:

---

¹⁶ Isto, s. 204.

1. Služe sirijskom režimu u borbi protiv umjerenih pobunjenika koje Bašar al Asad ne može pobijediti drugim putem. Ove grupe pomažu režimu a sebe predstavljaju kao borca protiv terorizma, te takvu sliku o sirijskom režimu poslati na zapad, u svijet, kroz dobre veze, koje režim odveć posjeduje. Da se ne zaboravi da od 2014. godine, otkada se ISIL proklamovao kao država, i za više od godinu dana kasnije, nije bilo nikakvih borbi između sirijskog režima i ISIL-a. Sirijski borbeni avioni su napadali umjerene pobunjenike, prelijetajući zemlju kontrolisanu ISIL-om, bez bilo kakve borbe sa njima.

2. Služe Iranu pronalazeći mu razlog za kontrolu zemlje kroz koju želi položiti plinske cjevovodi.

3. Služe Turskoj i Kataru, takođe za kontrolu zemlje kroz koju žele postaviti gasovode, te, osim toga, u poznatom ratu između Saud. Arabije i Irana, u borbi protiv ostvarenja iranskog sna o novom Perzijskom carstvu.

5. Služe Americi za stvaranje haosa na Bliskom istoku ugrožavajućio iranski projekat, jer svi znaju da će na predstavljeni američko evropski Nabuko projekat, koji će snabdijevati Tursku onda i Evropu prirodnim gasom, biti priključen i iranski plinovod.

Može li Sirija promijeniti energetska mapu na Bliskom istoku je pitanje.

EGIPATSKA REVOLUCIJA I UGAŠEN PROJEKAT GASOVODA

Arapsko proljeće je ostvarilo uticaj na energetska karta Bliskog istoka. Projekat Arapski plinovod¹⁷, koji je od svog osnivanja prije više od deset godina imao za cilj da obezbijedi izvoz egipatskog prirodnog plina u Izrael, Jordan, Siriju, Liban, i na kraju Tursku i Evropu, bio je jedan od prvih žrtava egipatske revolucije. Objekti i plinovod na Sinaju su sabotirani u više navrata, lišavajući gladni Izrael i Jordan egipatskim gasom, te prekid snabdijevanja Sirije i Libana po istoj liniji.

Post-Mubarakov režim u Egiptu već je prekinuo isporuke gasa Izraelu, na pravno utemeljenoj odluci, a dijelom i iz ideoloskih razloga. Novi energetska prioriteta ove zemlje stavili su fokus na zadovoljenje potreba za gasom domaćeg stanovništva. Izvoz plina će, najvjerojatnije, biti nisko na listi proriteta, budući da Egipt nastoji smanjiti uvoz goriva za proizvodnju električne energije i korištenje u domaćinstvima.

Obustavljena izgradnja plinovoda, imaće uticaj i na prijateljske arapske zemlje, koje će se za opskrbu svojih tržišta morati obratiti nekim zemljama u komšiluku. Turska će morati odustati od svojih ambicija da smanji ovisnost o ruskom i iranskom gasu, kako bi zadovoljila potrebe svog stanovništva, kao i da koristi projekat arapskog plinovoda kako bi sebe pozicionirala kao regionalno energetska čvorište i poželjnu rutu kojom se povezuju proizvođači gasa na Bliskom istoku, sa gladnim evropskim tržištem. Zaista, sutrašnja Sirija, posjeduje potencijal da traži upravo tu povlasticu. Sirijska ruta do evropskih tržišta mogla bi se pojaviti kao ozbiljna buduća alternativa Turskoj, ovisno o tome s kim će buduća sirijska vlada nakon krize saradivati.

---

¹⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Arab_Gas_Pipeline

BAGDAD VS. ERBIL

Irak, koji se javlja kao jedan od glavnih izvoznika nafte, nakon više od tri decenije energetske izolacije, u potrazi je za diverzifikacijom svojih izvoznih ruta. Potrebna je alternativa Perzijskom zalivu i tjesnacima Hormuza, kao i izvoznoj trasi preko Turske do njene luke Cejhan.

Istorijski gledano, Sirija je ponudila taj alternativni pravac. Irak je pristupio Mediteranu preko Sirije, kada je iračka naftna kompanija bila u pogonu, u sklopu Kirkuk-Haifa cjevovoda, prije nacionalizacije ove kompanije u ranim 1970-im i oduzimanju dijelova plinovoda od strane Sirije, koji su išli preko njene teritorije¹⁸. Cjevovod je kasnije otvoren, da bi ga Damask ponovo zatvorio na početku iračko-iranskog rata (1980-1988) kao znak solidarnosti s Teheranom.

Iračka ruta je ponovno procvjetala u kratkom vremenskom periodu nakon završetka sukoba, ali za vrijeme Zalivskog rata 1991. godine, irački izvoz nafte bio je pogođen međunarodnim sankcijama, koje su još jednom zatvorile ovu rutu. Iako je naftovod bombardovan 2003. godine od strane snaga SAD-a, iračka ruta je i dalje bila sposobna za transport iračke nafte i izvoz potencijalnog prirodnog gasa.

U novo vrijeme, kako su tenzije između Bagdada i kurdske regionalne vlade oko prava na iskorištavanje ulja porasle, pristup Sredozemlju preko Sirije, postao je još značajniji za iračku vladu. Sadašnji Kirkuk-Cejhan plinovod prolazi kroz Fiškhabur u oblasti Dohuk, koja je kontrolisana od strane Kurda, te bi njegova sigurnost mogla postati ovisna o kurdskoj dobroj volji, ako bi se odnosi između Bagdada i Erbila dodatno pogoršali.

Činjenica oko koje Bagdad i Ankara potežu mačeve je „tursko uplitanje“ u direktno izvlačenje nafte, kao i poslovi sa kurdskom regionalnom vladom oko izvoza gasa, koje, između ostalog, takođe stavlja so na ranu ionako postojećim turskim operacijama nad dijelom gasovoda koji se nalazi na području iračke teritorije.

Bagdad nije jedini koji je bacio oko na izvoznju rutu nafte koja prelazi preko Sirije. Za kurdsku regionalnu vladu, promjena u Damasku predstavlja stvaranje nove, potencijalne rute ka Mediteranskom moru, kao alternativa turskoj ruti. Do takve situacije sasvim izgledno može doći ako kurdska područja u Siriji steknu efikasnu autonomiju, nakon što sirijski konflikt bude završen. Takvim usklađivanjem interesa iračkih i sirijskih Kurda, kurdska regionalna vlada ponudila bi alternativu Turskoj.

IRANSKI STRATEŠKI ULOG

Iran ima velike strateške udjele u Siriji, koje nije oklijevao da brani i finansijski i vojno. Ti udjeli su se proširili i na energetska sferu, gdje je samo prijateljski režim u Damasku mogao otvoriti put da Iran proširi izvoz prirodnog plina prema zapadu, u eri nakon sankcija.

---

¹⁸ <http://carnegie-mec.org/2013/01/01/syria-and-changing-middle-east-energy-map-pub-50474>

Teheran već odavno slijedi šemu plinovoda koji će iranskim plinom snabdijevati Irak, gdje će nestašica plina trajati još nekoliko sljedećih godina, te Siriju, gdje bi iranski plin mogao zamijeniti sada već mrtav uvoz egipatskog plina. Na duže staze, Iran namjerava tražiti tržišta izvan regije, a Mediteran (preko Iraka i Sirije) nudi Teheranu, barem teoretski, pristup Evropi, kada i ako se podignu sankcije i Iran pronađe resurse za vanjsku tehničku pomoć kako bi iskoristio svoje plinsko bogatstvo.

RUSKO UPLITANJE

Polazna tačka bila je 1995. godine kada je Putin postavio strategiju za Gazprom&Co u cilju preseljenja na područja koja obiluju gasom, počevši od Rusije, Azerbejdžana, Turkmenistana, Irana (za marketing) i Bliskog istoka¹⁹. Svakako, projekti sjevernog i južnog toka će biti istorijsko obilježje ili orden dat Vladimiru Putinu za njegove napore u vraćanju Rusije nazad na međunarodnu scenu, kao i za zatezanje omče oko evropske ekonomije koja će decenijama zavisiti od gasa kao alternative za naftu, ili će zavisiti o gasu jednako kao o nafti, ali stavljajući prioritet na prvi, tj. gas. U ovom momentu, Vašington je morao ubrzati izgradnju svog pionirskog projekta Nabuko, kako bi se takmičio sa ruskim projektom u međunarodnoj raspodjeli na temelju koje će slijedeći vijek biti politički i stratejski determinisan.

Gas je glavni izvor energije 21. vijeka, bilo kao alternativa za naftu uslijed smanjenih naftnih rezervi, bilo kao izvor čiste energije. Zbog toga, posjedovanje kontrole nad zonama gasnih rezervi u svijetu, smatra se razlogom internacionalnih konflikata u svojoj regionalnoj manifestaciji. Ne samo da su lideri Gasproma gradili ovaj projekat, nego su se indirektno umiješali u projekat Nabuko, koji je, kako je gore navedeno, odložen do 2017. godine, smatrajući da predstavlja ozbiljan izazov.

Dakle, Gazprom, koji je vlasnik 30% projekta²⁰ namjenjenog izgradnji drugog najvažnijeg plinovoda koji doseže Evropu otprilike dužinom Nabukove rute, projekat kojeg čak i Gazpromovi zagovornici nazivaju političkim, započeo je političkom aukcijom da pokazuje svoje mišiće zaustavljajući Nabuko ili sakateći ga.

Samim tim, možemo konstatovati da je ruski udio u rezultatu sirijskog sukoba također visok. On ide dalje od sudbine dinastije Asad, i proteže se na pitanja o tome ko će u budućnosti izvoziti koji gas, odakle i kojim kupcima. Prijateljski režim u Siriji bi ruske interese uzeo u obzir, a novi režim koji ne gleda blagonaklono i predstavljao bi prepreku za Rusiju.

Pa ipak, Moskva je požurila da otkupi gas u centralnoj Aziji i kaspiskom području s ciljem da izgladni Nabuko, izrugivajući pritom Vašington, politički, ekonomski i stratejski.

U pokušaju da zauzme svoj udio u sferi uticaja i interesa zajedno sa drugim silama, Rusija želi osigurati pravo glasa u nastajanju istočno-

---

¹⁹ <http://www.voltairenet.org/article173718.html>

²⁰ <http://www.middleeasteye.net/columns/us-russia-gas-pipeline-war-syria-could-destabilise-putin-103505758>

mediteranske plinske pokrajine koja uključuje Kipar, Izrael, Liban i Tursku. Svjesni pokušaja Evrope da se oslobodi ovisnosti o ruskom gasu, Moskva želi biti sigurna da nijedna izvozna ruta koja ide od istočnog Mediterana do Evrope, neće predstavljati konkurenciju njenim rutama za izvoz gasa kroz postojeći Blu Strim gasovod koji ide preko Crnog mora do Turske, kao ni novonastajućem plinovodu južni tok, koji ide do Evrope.

Rusija je konsolidovala svoje poslovne odnose sa Kiprom. Takođe, Moskva je radila na pregovorima za izradu plana za spašavanje, ukoliko Kipar za ovaj projekat ne dobije saglasnost EU. Ruske kompanije se takmiče kako bi dobile ugovor za razvoj kiparskog kopnenog gasa, boreći se za naklonost sa Šelom i Totalom.

Pravovremeno, Rusija je zauzela poziciju i u Libanu, te odabrala lokalne partnere za rad na projektu razvoja i pronalaženja gasa na libanskoj obali. Gazprombank, podružnica je najveće ruske gasne kompanije pod kontrolom vlade (ruski premijer Dmitrij Medvedev nekad bio predsjednik), već je uspostavila prisustvo u Libanu kao Gazprombank-Invest.

Gasprom se takođe agresivno takmiči za udio nad otkrivenim izraelskim rezervama kopnenog gasa, ali još uvijek nije dobio udio u jednoj od izraelskih gasnih licenci, nakon što je nedavno izgubio još jednu priliku, koja je otišla u ruke najvećoj australijskoj naftnoj i gasnoj kompaniji, Vudsajd²¹.

KATARSKI UDIO

Tokom 2009-te godine, Katar je predložio predsjedniku Sirije, Bašaru Asadu, izgradnju plinovoda kako bi svoj plin, sjeverozapadnim putem, preko Saudijske Arabije, Jordana i Sirije, mogao poslati za Evropu. Dvije različite rute bile su moguće za takav plinovod. Jedna bi vodila iz Katara preko Saudijske Arabije, Kuvajta i Iraka u Tursku. Druga bi prošla kroz Saudijsku Arabiju, Jordan, Siriju i na kraju stigla do Turske. Asad je odbio pristati na prijedlog Katara za izgradnju plinovoda kroz Siriju. Francuski mediji prenijeli su da se Asad vodio logikom kako bi zaštitio interese svog ruskog saveznika²², koji je glavni dobavljač prirodnog plina za Evropu. Za Katar, investicija izgradnje plinovoda bi bila više od milijardu dolara, ali time bi se dugoročno smanjili postojeći visoki troškovi transporta. Kako bi zakomplikovala stvari, Saudijska Arabija nije bila zainteresovana za plinovod iz Katara koji bi prolazio kroz njenu zemlju. Saudijska Arabija ima dugu tradiciju u opstruisanju regionalnih projekata plinovoda i decenijama je imala napet politički odnos s Katarom.

POGLED NA SIRIJU NAKON ZAVRŠETKA SUKOBA

Bez obzira koji režim osvane u Damasku nakon sirijske revolucije, mogao bi ponovo iscrtati energetske mape u regiji. Takmičenje za snabdijevanje i tržište, kao i za kontrolu tranzitne rute energetskih resursa

---

²¹ <http://carnegie-mec.org/2013/01/01/syria-and-changing-middle-east-energy-map-pub-50474>

²² <http://www.middleeasteye.net/columns/us-russia-gas-pipeline-war-syria-could-destabilise-putin-103505758>

je izuzetno veliko. Oblik buduće energetske mape, zavisice prvenstveno od toga ko budu regionalni i međunarodni dobitnici, a ko gubitnici.

Za Irak i Iran, novi režim, koji bi bio saveznik sa sunitskom Turskom ili državama Golfskog zaliva, došao bi na užrb buduće saradnje na energetskom području i predstavljao udarac iračkim i iranskim ambicijama o direktnom pristupu Mediteranu, bez potrebe da se oslanjaju na dobru volju Turske.

Stepen samostalnosti koji bi novi režim u Siriji bio u stanju garantovati sirijskim Kurdima, kao sposobnost da izgrade autonomnu regiju u okviru nove države, odrediće da li će se irački Kurdi moći osloboditi pritisaka Ankare i Bagdada i uspostaviti direktan izvozni put za svoj ugljikovodnik preko kurdske teritorije u Siriji.

Ruski energetske interesi u regionu zahtijevaju uspostavljanje prijateljskog režima u Siriji, koje će uzeti ruske interese u obzir. Novi režim, koji bi bio u savezu sa zapadom, bio bi prepreka za ekspanziju ruskog prisustva u novonastajućem istočnomediteranskom gasnom bazenu, kao i njenoj sposobnosti da zaštiti svoj udio na tržištu plina od konkurenata.

ZAKLJUČAK

Ukoliko se ne prihvati postojanje samo jedne i konačne definicije geopolitike, naćice će se mnoštvo autora koji, u konaćnici, geopolitiku definiju kao interdisciplinarnu nauku, koja kao takva obuhvata zajednićke sadržioce geografije, politike, energetike, istorije, ekonomije, ekologije i mnogih drugih naućnih disiplina, ćije shvatanje i primjena umnogome određuje globalni put društva.

Prije svega, vrsni poznavaoći geopolitike posjeduju potrebnu vještinu tumaćenja, obrade, kao i primjene informacija, istorijskih i geografskih datosti u postojećem kontekstu, kao i njihove implikacije na buduće politićke i vojne odluke. S toga se slobodno moće reći, da vlast, država, nacija ili narod, onoliko učestvuje u kreiranju sopstvene budućnosti, koliko važnosti posvećuje razumijevanju i djelovanju u skladu sa geopolitićkim (ne)prilikama.

Jedan od najboljih primjera današnjice jeste upravo Sirija.

Spoznaja istine o sirijskom gasu, otkriva koliko je ulog u „igru“ oko gasa uopšte velik i bitan. obezbjedi kontrolu Siriju, kontrolisaće Bliski istoki i kapiju Azije. U isto vrijeme, prema rijećima Katarine Druge, posjedovaće ključ od ruske, a zatim i kineske kuće kroćivši na put svile. Najvažnije, onaj ko bude u stanju pridobiti Siriju zarad gasa, imaće mogućnost da zavlada svijetom, pogotovo zbog ćinjenice da je vijek koji nam predstoji, vijek gasa. Sa ugovorom, koji je Damask potpisao, a tiće se transporta iranskog gasa kroz Irak ka Mediteranu, otvara se novi geopolitićki prostor za sve, osim za Nabuko projekat, koji je bio od životnog znaćaja za Evropu i Tursku. Sirija je, nedvojbeno, ključ koji otvara sljedeću epohu!

SYRIA AT THE CROSSROADS OF INTEREST OF THE CENTERS OF POWER

Mr Jovana Špirić

Abstract: It has been clear for a long periode that the key to economic success and therefore the political domination lies in the control of the energy resource of this century: gas! The wars of the last century were fought because of oil, but a new era, pronounce the beginning of the war for the gas and the contol over its markets.

By comparing the information in connection with the war in Syria sent through the massmedia, including newspaper articles renowned media outlets, scientific articles published on the website of individual research institutes, the main objectiv of the autor was to get out of the extremes and show the facts away from the glittering propaganda titles were it Western, or Eastern media and information centers paid in dollar or ruble.

Key words: *Syria, geopolitics, gas, market, control, domination*

LITERATURA

1. <http://carnegie-mec.org/2013/01/01/syria-and-changing-middle-east-energy-map-pub-50474>
2. <http://www.syriane.org/En/2016/01/gas-curse-syria/>
3. <http://www.news.com.au/world/middle-east/is-the-fight-over-a-gas-pipeline-fuelling-the-worlds-bloodiest-conflict/news-story/74efc9a9554c10bd35e280b63a9afb74>
4. <http://all4syria.info/Archive/349403>
5. <http://www.syriane.org/En/2016/01/gas-curse-syria/>
6. <http://www.voltairenet.org/article173718.html>
7. Zbigniew Brezezinski (1997), *The Grand Chessboard, American Primacy And Its Geostrategic Imperatives*, New York
8. F. William Engdahl (1992,2004): *A century of war; Anglo-American Oil Politics and the New World Order*, London, Ann Arbor
9. <http://www.middleeasteye.net/columns/us-russia-gas-pipeline-war-syria-could-destabilise-putin-103505758>
10. www.eur-lex.europa.eu
11. Tim Anderson (2016): *The Dirty War on Syria: Washington, Regime Change and Resistance*, Centre for Research on Globalisation
12. <http://www.theamericanconservative.com/articles/nato-vs-syria/>
13. Hassan Hafidh and Benoit Faucon, *Iraq, Iran, Syria Sign \$10 Billion Gas-Pipeline Deal*, *The Wall Street Journal*, July 25, 2011, accessed in <https://online.wsj.com/article/SB10001424053111903591104576467631289250392.html>
14. <http://www.eia.gov/>
15. <http://news.bbc.co.uk/>
16. <http://www.prospectsforpeace.com/Resources/UN/UNSCR1559.pdf>
17. https://www.un.int/lebanon/sites/www.un.int/files/Lebanon/the_taiif_agreement_english_version.pdf
18. https://en.wikipedia.org/wiki/Arab_Gas_Pipeline
19. https://en.wikipedia.org/wiki/Nabucco_pipeline
20. https://en.wikipedia.org/wiki/Nabucco_pipeline
21. <http://www.newnations.com/archive/2011/January/sy.html>
22. <http://english.aawsat.com/2006/01/article55268299/interview-with-former-syrian-vice-president-abdul-halim-khaddam>